

Uitvoeringsrichtlijn 4001 voor Historisch Timmerwerk in de monumentenzorg

Welke eisen stellen overheid en monumenteneigenaren aan degelijk en duurzaam timmerwerk bij onderhoud en restauratie van monumenten? De Vereniging Timmerwerk Restauratie nam in 2004 het initiatief om heldere eisen, mét garanties, vast te leggen in een Uitvoeringsrichtlijn.

Introductie

In dit artikel legt de Vereniging Timmerwerk Restauratie (VTR) uit waarom het belangrijk is voor overheid, monumenteneigenaar en bouwbedrijf om restauratiewerk uit te voeren aan de hand van duidelijke uitvoeringsrichtlijnen (URL-en). Ook komt aan bod wat het voordeel is voor een timmerbedrijf om volgens de URL 4001 Historisch Timmerwerk te werken en zich aan te sluiten bij de VTR. Tot slot wordt ingegaan op enkele hardnekkige misverstanden over URL-en.

Waarom een richtlijn voor historisch timmerwerk?

Onder de reguliere eisen voor nieuwbouw-timmerwerk kan geen verantwoord historisch timmerwerk worden gemaakt. De VTR heeft daarom in 2004 het initiatief genomen om een URL op te stellen voor het bijzondere ambacht van restauratietimmerwerk, met certificaat en garanties. Het resultaat: de URL 4001 Historisch Timmerwerk.

Zijn er meer richtlijnen voor onderhoud en restauratiewerk aan monumenten?

In 2011 is de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM), onder de vlag van het 'Project Restauratiekwaliteit' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gestart met het maken van URL-en voor onderhoud en restauratie van monumenten. Inmiddels zijn voor zo'n 17 restauratiedisciplines URL-en ontwikkeld. Denk bijvoorbeeld aan steenhouwen, rietdekken, leiwerk en parket. Maar ook aan hovenierswerk en orgelonderhoud. Deze URL-en zijn gratis te downloaden op www.stichtingERM.nl. Overheden verwijzen inmiddels meer en meer naar deze eisen bij het verlenen van omgevingsvergunningen en het toekennen van subsidies.

Beoordelingsrichtlijn en Uitvoeringsrichtlijn

Als uitgangspunt voor de URL-en geldt een algemene Beoordelingsrichtlijn (BRL). Deze BRL is als het ware de kapstok, waaraan de URL-en zijn opgehangen. De BRL stelt algemene eisen aan het bedrijf, de bedrijfsleiding en de uitvoering. Verder regelt de BRL de kwaliteitszorg in het algemeen en de werkwijze van de certificatie-instelling bij een erkenningsregeling en het hieraan verbonden certificaat. De URL is toegespitst op het werk zelf. Bij URL 4001 is dit historisch timmerwerk en trappen. De URL stelt specifieke eisen aan het proces, de werkvoorbereiding, de uitvoering en de toe te passen materialen. Verder worden wat betreft kennis en ervaring, de specifieke eisen benoemd voor het uitvoerend en leidinggevend personeel. Veel timmerfabrieken hebben deze kennis en ervaring al in huis.

Wordt er in de praktijk gevraagd naar de richtlijnen?

Het is niet alleen belangrijk dat de eisen duidelijk zijn, maar ook dat er gevraagd wordt naar bedrijven, die deze eisen waarmaken en als zodanig erkend zijn en herkend worden. Daarom wordt al enkele jaren gewerkt aan verbreding van het draagvlak voor deze URL-en. Niet alleen bij aannemers, restauratie-architecten en –adviseurs, maar ook bij de opdrachtgevers en overheden. Zowel bij professionele organisaties in de monumentzorg, als bij particuliere opdrachtgevers neemt de vraag toe naar erkende bedrijven, die werken op basis van een URL. Dit geldt zowel voor aannemers als voor timmerfabrieken, die historisch timmerwerk kunnen en willen herstellen of vervaardigen.

Zoals gezegd, zullen bij het verlenen van vergunningen en het toekennen van subsidies voorwaarden worden gesteld, die inhouden dat ontwerp en uitvoering aantoonbaar aan de betreffende URL 4001 Historisch Timmerwerk voldoen. Bij de aannemers met een certificaat ‘Erkend Restauratie Bouwbedrijf’, wordt bij de audits getoetst of in het inkoopproces de kwaliteit van de uitvoering voldoende is geborgd. Dit houdt in dat bij het aanvragen van offertes bij timmerfabrieken en gespecialiseerde aannemers, verwezen moet worden naar relevante URL’s. Een uitvoerende partij, zoals een timmerfabriek, moet aan kunnen tonen dat hij aan deze eisen voldoet. Dat kan door het opgeven van referenties van uitgevoerd werk, in dit geval historisch timmerwerk. Eenvoudiger is het echter om via de erkenningsregeling van de VTR het betreffende kwaliteitscertificaat te behalen en op deze wijze erkend te worden. Leden van de VTR zijn dan ook gemakkelijk herkenbaar voor opdrachtgevers en (hoofd)aannemers door het keurmerk van de ERM.

Het nieuwe Restauratiebestek

Voor verbreding van het draagvlak is het belangrijk dat een URL is afgestemd op het nieuwe restauratiebestek dat in 2017 in werking zal treden. Tot op heden laat dit veel te wensen over. Veel werkzaamheden voor een restauratie werden bij STABU-bestekken ondergebracht in zogenaamde

vrije teksten met grote onduidelijkheid als gevolg. Wat moet er nu precies gebeuren en aan welke eisen moet het voldoen?

Er worden nu per URL bestekteksten ontwikkeld met de restauratiearchitecten, -adviseurs en -aannemers. Deze bestekteksten passen in de STABU-systematiek en zijn afgestemd op de URL-en. Dit geldt ook voor de URL Historisch Timmerwerk. De bestekschrijvers worden gedwongen om duidelijk te kiezen voor een restauratiecategorie: conserveren, repareren of vernieuwen. Het doel is de verbetering van de kwaliteit en het vereenvoudigen van het schrijven van bestekken voor bestaand werk. Een andere belangrijk doel is het vergroten van de leesbaarheid. Architecten, aannemers en timmerfabrieken vinden dan dezelfde werkzaamheden telkens op dezelfde plaats terug in het restauratiebestek.

De positieve effecten van URL-en in de praktijk

Langzamerhand worden de positieve en samenbindende effecten duidelijk:

- er wordt door alle partijen, die betrokken zijn bij onderhoud en restauratie, steeds meer gevraagd naar uitvoering van het werk conform de betreffende URL;
- de basiseisen liggen vast in de URL, in bestekken hoeft daarom veel minder vastgelegd te worden. In het bestek worden helder en duidelijk de keuzes vastgelegd, zo ook eventuele afwijkende of zwaardere eisen en de uit te voeren werkzaamheden;

- de URL-en zijn getoetst en hebben een conformiteitsverklaring dat zij voldoen aan de Europese Verordening Bouwproducten, het Bouwbesluit 2012, de Aanbestedingswet 2012 en de Erfgoedwet 2016;
- De URL-en zorgen voor een heldere communicatie tussen overheden die plannen toetsen, subsidiëren en financieren, degene die een plan maakt, de opdrachtgever en de aannemer/timmerfabriek, die het werk uitvoert.

Moet dit nu allemaal wel?

In de wandelgangen klinken nog regelmatig twijfels en misverstanden over het nut van de beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen. Moet dit nu allemaal? Is er nog wel voldoende speelruimte voor de uitvoerende partijen? Gaat de overheid weer allerlei eisen stellen? De twijfels zijn nogal eens gebaseerd op misverstanden:

- een URL is beslist geen papieren tijger, die wordt opgelegd door de overheid. Het is een document dat is opgesteld voor en door de beroepsgroep, in dit geval de VTR.
- een URL is geen dictaat, maar een levend document dat steeds aangepast kan worden aan actuele ontwikkelingen en gewijzigde inzichten;
- een URL staat afwijkingen toe. Het is het vertrekpunt voor een heldere discussie tussen bijvoorbeeld een aannemer, de timmerfabriek, de architect of de opdrachtgever. Afwijkingen kunnen en mogen, mits natuurlijk gemotiveerd vanuit de borging van de uitvoeringskwaliteit;
- Een hardnekkig misverstand is dat een URL zou verplichten tot een erkenningsregeling en certificering. Dat kan en mag en is zelfs zeer aan te bevelen, maar het hoeft niet.

Wat staat er in de Uitvoeringsrichtlijnen?

Alle URL-en zijn op een zelfde wijze opgezet. Toegespitst op de URL 4001 Historisch timmerwerk ziet deze opzet er als volgt uit:

- **Hoofdstuk 1.** Hierin wordt het onderwerp van de URL benoemd en het toepassingsgebied waarop het betrekking heeft. In dit geval historisch timmerwerk voor kozijnen, ramen, deuren, luiken, geprofileerd lijstwerk en trappen. Het toepassingsgebied is gelinkt aan de hoofdstukken van Stabu. In deze hoofdstukken wordt bij bestekteksten ook naar de betreffende URL verwezen.
- **Hoofdstuk 2.** Terminologie, hierin staat een aantal termen en begrippen gedefinieerd die van belang zijn voor een goed begrip bij het lezen van de URL.
- **Hoofdstuk 3** stelt eisen aan het proces. Dit is het meest belangrijke hoofdstuk. Hierin staan alle zaken die van belang zijn voor het leveren van de beoogde kwaliteit. De hierin vermelde werkwijze staat garant voor een degelijk en duurzaam resultaat.
- **Hoofdstuk 4** stelt eisen aan de toegepaste materialen zoals hout, bevestigingsmiddelen, afwerking, etc. De eisen voldoen aan de Europese Bouwproducten Verordening, zoals een correcte verwijzing naar EN-NEN normen.
- **Hoofdstuk 5** stelt eisen aan kennis en ervaring van de bedrijven, die willen werken op basis van de URL Historisch timmerwerk. Het gaat daarbij zowel om de bedrijfsvoering als de uitvoering van de werkzaamheden.
- **Keuzetabel** Hierin staat duidelijk per restauratiecategorie: 1. conserveren; 2. repareren of 3. vernieuwen vermeld welke werkzaamheden wel en niet onder een bepaalde categorie vallen. Deze tabel is het uitgangspunt voor de bestekteksten voor onderhoud en restauratie.
- **Bijlagen** Hierin zijn relevante tekeningen opgenomen voor de juiste uitvoering. Verder nog literatuur die het bedrijf beschikbaar moet hebben.

Samenvatting:

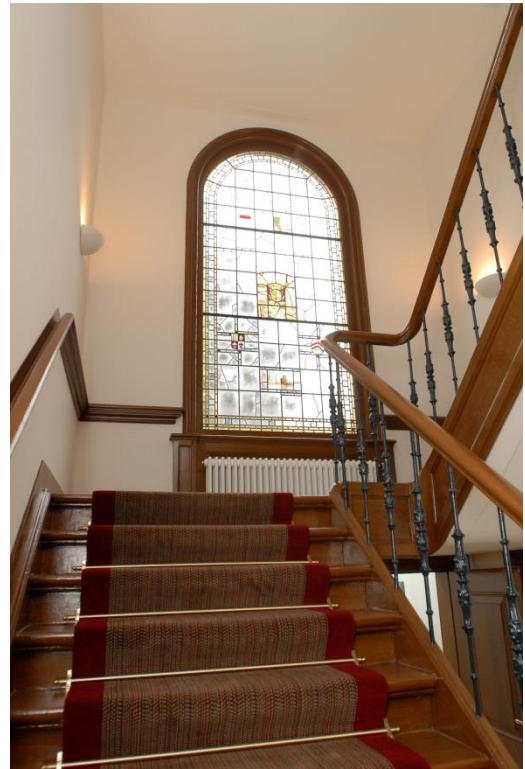
Waarom is het belangrijk voor overheid, monumenteneigenaar en bouwbedrijf, om restauratiewerk uit te voeren aan de hand van URL-en?

Om de kwaliteit van onderhouds- en restauratiewerk aan monumenten te verbeteren, zijn voor vrijwel alle restauratieambachten uitvoeringsrichtlijnen opgesteld door de stichting ERM (www.stichtingERM.nl). Wanneer wordt gewerkt aan de hand van deze richtlijnen, dan wordt een degelijk en duurzaam resultaat geborgd.

Wat is het voordeel voor een timmerbedrijf om volgens de URL 4001 voor Historisch Timmerwerk te werken?

Om te bevorderen dat het werk goed wordt uitgevoerd, stellen overheden voorwaarden bij het verlenen van vergunningen en het toekennen van subsidies. Erkende hoofdaannemers moeten de kwaliteit van de uitvoering borgen. Ook verwijst het nieuwe restauratiebestek naar de URL-en. Wanneer een timmerbedrijf aantoonbaar volgens de URL 4001 kan werken, wordt het een serieuze partij in de monumentenzorg.

Bedrijven die binnen de monumentenzorg timmerwerk willen uitvoeren, kunnen zich aansluiten bij de Vereniging Timmerwerk Restauratie en zich certificeren via de Stichting Keuringsbureau Hout, Wageningen.

Voor meer informatie:

www.timmerwerkrestauratie.nl